

Delft stad van iedereen

Laat iedereen vrij,
maar niemand vallen

Verkiezingsprogramma 2022 - 2026

Voorwoord Sigrid Kaag

Geachte lezer,

Voor u ligt een programma gebaseerd op de urgentie van dit moment. Meer dan ooit voelen wij de noodzaak onze leefomgeving te beschermen tegen de verwoestende effecten van de opwarming van de aarde. Meer dan ooit voelen wij de noodzaak om de groeiende kloof tussen arm en rijk, tussen diegenen met kansen en diegenen zonder kansen te dichten.

De oplossingen die wij aandragen zijn geworteld in een lange politieke traditie. Want D66 is niet alleen een pragmatische, maar ook een sociaalliberale partij. Wij zijn ervan overtuigd dat mensen alleen vrij kunnen zijn als de overheid gelijke kansen schept voor iedereen.

Dat betekent dat wij genoeg huizen willen bouwen om voor iedereen een passende en betaalbare plek te kunnen bieden. Wij willen dat leraren, verpleegkundigen, agenten en al die anderen die werk doen voor de samenleving kunnen wonen in de wijk waar ze werken. Wij willen dat uw wijk groener wordt, met schone lucht en schoon water voor iedereen. Wij willen dat uw kinderen naar een school gaan waar ze met passie en aandacht worden voorbereid op de wereld zoals die is. Wij willen dat uw kinderen aanspraak kunnen maken op huiswerkbegeleiding, sport, kunst en muziek—ook als u dat zelf niet kunt betalen. En wij willen meer wijkagenten, zodat u zich veilig voelt in de buurt.

Wat u niet in dit verkiezingsprogramma zal teruglezen, maar wel van ons mag verwachten, is dat we radicaal denken verbinden aan gematigd handelen. Wij willen de vrijheden van het moderne Nederland uitbreiden voor zoveel mogelijk mensen, maar geven ons rekenschap van het feit dat wat voor de een waarde is kan botsen met de belangen van de ander. Wij vinden daarom kracht in het compromis.

Er staat veel op spel. Wilt u dat Delft meedoet in de strijd tegen de opwarming van de aarde? Wilt u dat het onderwijs zo goed wordt dat alle mensen tot hun recht kunnen komen? Wilt u nieuwe politiek, die omkijkt naar anderen en verder kijkt naar morgen? Dan heeft u het juiste programma opengeslagen. D66 heeft u nodig. Daarom vragen wij uw vertrouwen.

Hartelijke groet en veel leesplezier,

Sigrid Kaag

Voorwoord lijsttrekker

Op 16 maart is de dag om uw stem uit te brengen voor de gemeenteraadsverkiezingen. Als Delftenaar en raadslid heb ik gezien hoe we met minder geld meer voor elkaar moeten krijgen. Steeds meer landelijke overheidstaken worden bij gemeenten neergelegd. Dat maakt dat de politiek die mensen het meest zien en voelen lokaal is. Uw stem bepaalt de verdeling van het gemeenschapsgeld en de financiële lasten voor onze inwoners. Uw stem bepaalt of wij gaan werken aan goed geïsoleerde woningen met een lage energierekening, of niet. En uw stem bepaalt hoe wij samen de COVID-crisis en alle gevolgen ervan overwinnen. Onze ondernemers hebben meerdere malen hun creatieve brein aan het werk gezet om deze moeilijke tijden door te komen. We zien dat steeds meer mensen zich eenzaam voelen. En we zien dat de toekomst van Delftse kinderen en jongeren onzekerder wordt. Ook de komende vier jaren willen wij onderdeel zijn van een stadsbestuur dat met visie en daadkracht Delft en de Delftenaar vooruit helpt.

De komende jaren ligt er ook een enorme bouwopgave voor Delft. Dit jaar is ons stad ruim 103.000 inwoners rijk. Delft is geliefd bij haar inwoners, en bij mensen ver erbuiten. De komende jaren willen we ruimte maken voor duizenden nieuwe woningen en werkplekken. Dat vraagt om een lange termijnvisie op onze stad. Jaar na jaar bouwen we enorme aantallen woningen. Toch merken wij juist in onze stad de gevolgen van de wooncrisis. Het is onacceptabel wanneer gezinsuitbreiding uitgesteld moet worden, omdat er onvoldoende geschikte woningen zijn. Of voor de Delftse starter die zich na zijn of haar studie aan onze stad wil binden. Wonen is een grondrecht, en dat vraagt om meer regie van ons op de woningmarkt.

Fijn wonen is ook afhankelijk van uw wijk. Prachtig zijn de wijken waar kinderen veilig op straat spelen, ouderen en gehandicapten overal kunnen komen en een wijkontmoetingsplaats open is. De afgelopen jaren hebben we werk gemaakt van meer groen in de wijken, veilige fiets- en wandelroutes en schoon en goed onderhouden straten. Met u wil ik graag het gesprek aangaan over uw straat, wijk en stad. Dit geldt ook voor de energietransitie in Delft. We willen dat Delftenaren op de hoogte zijn van gemeentelijke hulp op het gebied van verduurzaming, circulariteit, en mee kunnen profiteren van de kennis en innovatiekracht van de kennisinstellingen.

Kennis en innovatie hebben onze stad veel gebracht. Het zit in het DNA van Delft. Daarmee heeft Delft veel in huis om klimaatverandering tegen te gaan, en in te spelen op een veranderende arbeidsmarkt voor nieuwe banen. D66 wil dat kennis en innovatieve ideeën van onze kennisinstellingen en bedrijven onze stad helpen verduurzamen. En we willen scholieren meer in contact brengen met MBO, HBO en universiteit. Op dit moment is Delft een groot exporteur van kennis. D66 wil dat onze stad meer gaat profiteren van deze kennis en innovatie door start- en scale ups ruimte te bieden voor uitbreiding, ruimte in onze stad te maken voor pilots aangevuld met leertrajecten voor onze Delftenaren. Deze kennis en handige handen helpen namelijk ook bij de verduurzaming van Delftse woningen met de meest moderne technieken. Meer dan ooit heeft onze stad behoefte aan een stadsbestuur dat naast Delftenaren staat. Die van nu en van de toekomst. Daarom presenteer ik u vol met trots ons verkiezingsprogramma "Delft stad van iedereen".

Sivan Maruf

Inhoudsopgave

Voorwoord Sigrid Kaag	3
Voorwoord lijsttrekker	4
Inleiding Delft stad van iedereen	7
Delft biedt een goede start.	8
Het begint met onderwijs	9
Brede basis voor ieder kind	9
Een gezonde, veilige en duurzame leeromgeving	10
Met een diploma op zak aan het werk	11
Een leven lang leren	11
Delft laat niemand vallen	12
Jeugdzorg	12
Maatschappelijke ondersteuning en zorg	12
Perspectief op werk	13
Armoedebestrijding en schuldhulpverlening	14
Wonen en vervoer in Delft.	15
Een betaalbare woning voor iedereen	16
Delft bouwt 15.000 huizen tot 2040	16
Gemengde stadswijken, plek van ontmoeting	17
Studentenhuisvesting in goede banen	17
Verdichting combineren met vergroening	18
Schone mobiliteit	18
Ruimte voor voetganger en fietser	18
Verkeersveilige stad	19
Openbaar vervoer en deelmobiliteit	19
Autoverkeer en optimaal parkeren	19
Logistiek in de stad	20
Een toegankelijke stad	20
Delft als groene stad.	21
Strijden voor een beter klimaat	22
Schone energie in elke Delftse wijk	22
Delft dempt klimaateffect	22
Van afval naar grondstof	23
Ruimte voor planten, water en dieren	23
Groen in een stad met schone lucht	23
Schoon en gezond water	24
Welzijn voor dieren	24
Delft heeft veel te bieden.	25
Ruimte voor ondernemerschap en werkgelegenheid	26
Ruim baan voor een waardevol bedrijfsleven	26
Een plek om te werken	26
Sport, cultuur en vrije tijd	27

Ruimte in de binnenstad	27
Kunst en cultuur	27
Zuinig op ons erfgoed	28
Toerisme in balans	29
Sport en beweging	29
Delft met goed bestuur.	31
Dienstverlening, bestuur en levendige democratie	32
Toegankelijke dienstverlening	32
Open bestuur met regie	32
Oog voor onzichtbare infrastructuur	33
Data voor de stad en informatie op orde	33
Vitale democratie	34
Samenleven in vrijheid en veiligheid	34
Een veilig gevoel op straat	34
Pak ondermijnende criminaliteit aan	35
Radicalisering gaan we samen tegen	35
Een effectiever drugsbeleid	36
Gezonde gemeentefinanciën als fundament	36
Duurzaam omgaan met geld	36
Transparante financiën	37
Ruimte voor investeringen	37

Inleiding Delft stad van iedereen

Delft is vanaf haar vroegste geschiedenis een stad van doeners en mensen die van aanpakken weten. Want Delft is ontstaan en dankt haar naam aan de waterloop die Delf werd genoemd. En daarmee naar de activiteit van het delven van de waterloop die het bestaansrecht van de stad zou vormen en het via Delfshaven zou openen naar de wereld.

Delft als stad was een belangrijke motor voor de industriële revolutie. Met pioniers als Jacques van Marken, die als ingenieur en directeur met drie fabrieken niet alleen werkgelegenheid, alsook toonaangevende sociale voorzieningen wist te creëren. Delft heeft leiderschap getoond op het gebied van techniek, innovatie en sociaal ondernemerschap. Het past dan ook bij het karakter van de stad dat juist hier een van de belangrijkste technische universiteiten ontstond en instellingen als TNO, de Unesco School of Water Education en Deltares een plek kregen. De Delf bracht een stad voort met een rijke historie, een grote innovatiekracht, bedrijvigheid en een grote diversiteit van 103.322 inwoners.

Nu is Delft als geen andere stad in Nederland in staat een vooraanstaande rol te spelen in het vinden van oplossingen voor de uitdagingen van deze tijd. De Delftse vindingrijkheid zet de koers uit die nodig is vanwege klimaatverandering en de benodigde transitie in energie, voedsel en waterbeheer. Deze positie maakt dat Delft en wat hier gebeurt van belang is voor iedereen. Het geeft Delftenaren iets waar wij trots op kunnen zijn en aan willen bijdragen.

Delft komt na Corona weer in beweging. De crisis heeft meer dan ooit duidelijk gemaakt dat gelijke kansen nog steeds niet vanzelfsprekend zijn en drukte ons met de neus op de feiten van onze kwetsbaarheid. De gevolgen van een crisis zijn groot: voor sommigen groter dan voor anderen. Crises kunnen we alleen het hoofd bieden door samenwerking, leren van goede voorbeelden en zorgen voor elkaar. We kunnen het ons dan ook niet veroorloven een afwachtende houding aan te nemen in de aanpak van de klimaatcrisis.

Voor D66 gaf Corona een extra aansporing. Er is méér nodig om de belofte waar te maken dat je door naar school te gaan en hard te werken een eerlijke kans hebt op goed werk, op een huis, op een mooie toekomst. Die belofte is het fundament onder onze vrije en rechtvaardige stad. Delft is een stad waar alle inwoners erbij horen—hoe ze ook liefhebben, wat ze ook geloven, welke nationaliteit ze hebben of hoe ze ook eruitzien. Een stad, kortom, voor iedereen.

In dit verkiezingsprogramma vindt u onze plannen met Delft voor de komende vier jaar. Alles wat wij voorstellen staat in het teken van het beschermen en vergroten van ieders individuele vrijheid op basis van gelijke kansen. Wij pleiten voor betrouwbaar en open bestuur. Wij schuwen de grote keuzes niet. En wij zijn realistisch over de financiële beperkingen van de stad.

Voor dit verkiezingsprogramma heeft de programmacommissie in de stad gewerkt en zochten we in de pandemie nieuwe manieren om met elkaar na te denken en over ideeën te debatteren. Bijna altijd op afstand van elkaar, in online sessies, over thema's, met partijgenoten en andere Delftenaren en experts van buiten de partij, maar nauw verbonden door de gedeelde liefde voor onze schitterende stad.

Als u ons het vertrouwen geeft zullen wij alles in het werk stellen om Delft te mobiliseren in de strijd tegen de dreigende klimaatramp. Dat is een allesbepalende opdracht, maar ook een kans. Wij willen nieuwe banen scheppen, nieuwe huizen bouwen en de stad aangenamer, schoner, en mooier maken dan ooit. Want Delft heeft niet alleen een rijke geschiedenis. Hier zijn wij thuis. Hier maken wij de toekomst.

Melanie Oderwald-Ruijsbroek
Voorzitter Verkiezingsprogrammacommissie

Delft biedt een
goede start.

Het begint met onderwijs

Een goede start begint ook in Delft met onderwijs. Onderwijs is de basis voor een samenleving waarin iedereen tot zijn recht komt en mensen de kans krijgen om het beste uit zichzelf te halen. Maar dan moet iedereen wel gelijke toegang krijgen tot goed onderwijs. Sommigen hebben daar meer hulp bij nodig dan anderen. Wij hebben daarom extra aandacht voor de kwetsbare leerlingen. Iedereen moet zich veilig voelen en zichzelf kunnen zijn op de Delftse scholen. In duurzame multifunctionele schoolgebouwen waarin kinderen en jonge mensen zo goed mogelijk kunnen leren. Goed onderwijs voor iedereen is de beste kans om de belofte van onze stad in te lossen. Daarom begint dit programma bij onze plannen voor de verbetering van het onderwijs.

Brede basis voor ieder kind

Ieder kind heeft recht op een goede start en recht op onderwijs op zijn of haar eigen niveau, binnen de eigen mogelijkheden. Of leerlingen nu een beperking hebben en achterblijven, een migratieachtergrond hebben, of achterblijven juist omdat ze hoogbegaafd zijn. Elk kind zou naar de school moeten kunnen die het beste bij hem of haar past. Thuiszitten is nooit een acceptabel alternatief.

De ontwikkeling van kinderen omvat meer dan taal en rekenen en speelt zich ook af buiten de klas. Daarom stimuleert en koestert D66 initiatieven die kinderen de nodige aanvulling of een brede ontwikkeling bieden.

- De gemeente faciliteert de vorming van integrale kindcentra: gedeelde locaties van kinderopvang, voorschoolse educatie en de basisschool.
- D66 wil dat de toelatingscriteria die een school hanteert transparant en openbaar zijn. Om te voorkomen dat er ongelijke kansen op plaatsing ontstaan, wil D66 een vast inschrijfmoment voor alle scholen.
- Wij zijn voorstander van diversiteit en keuzevrijheid van scholen. Zo kunnen ouders met hun kind een school kiezen die het beste bij hun ideeën past. Wie aan de stichtingsnormen voor het oprichten van een school voldoet, krijgt een plek in Delft. Vanwege leegstand van schoolgebouwen kijken we goed naar de beste plek in de stad voor een school zodat leerlingen met verschillende achtergronden elkaar blijven ontmoeten.
- De gemeente is verantwoordelijk voor het openbaar onderwijs. D66 wil niet alleen goed toezicht op de kwaliteit van het onderwijs door de inspectie, maar ook op het bestuur en gezonde financiën. Zo garanderen we goed openbaar onderwijs in Delft.
- Scholen hebben de wettelijke taak om elk kind passend onderwijs te geven. De gemeente heeft de belangrijke taak om te faciliteren in het contact tussen jeugdzorg en scholen.
- D66 wil dat vluchtelingenkinderen zo snel en effectief mogelijk taalachterstanden kunnen wegwerken. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor voorschoolse educatie en internationale schakelklassen.
- D66 wil dat kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen dezelfde kansen krijgen als alle andere kinderen. Met het Jeugd Sport- en Cultuurfonds maakt de gemeente het (financieel) mogelijk dat alle kinderen die dat willen naar sport of muziekles kunnen. Daar is ook voor nodig dat kinderen en hun ouders actief op die mogelijkheid worden gewezen.
- DOK is meer dan een laagdrempelige, toegankelijke bibliotheek voor iedereen. D66 wil dat het educatieve aanbod van DOK, zoals de taalvisite, behouden blijft.
- D66 wil dat voorzieningen als de Delftse Vakantie Activiteiten en de zomerschool behouden blijven.

- Het praktisch verkeersexamen is een belangrijk onderdeel van verkeersles voor groep 7. D66 ziet graag dat de politie dit blijft begeleiden.
- D66 vindt dat scholen een belangrijke rol hebben in het bevorderen van tolerantie en het doorbreken van stereotypering. Een Gender and Sexuality Alliance op elke school draagt bij aan de inclusiviteit van LHBTI+-personen op scholen. D66 ondersteunt het aanbod van organisaties als de Delftse Werkgroep Homoseksualiteit (DWH) met onder andere voorlichtingslessen om de tolerantie ten aanzien van seksuele diversiteit bij jongeren te vergroten en daarmee ook het gevoel van veiligheid op scholen.
- D66 wil dat scholen aandacht schenken aan klimaatverandering en aangeven hoe menselijk handelen heeft geleid tot opwarming van de aarde en de consequenties daarvan
- Ook wil D66 dat alle basisscholen lesgeven over verschillende levensbeschouwingen.

Een gezonde, veilige en duurzame leeromgeving

Scholen kunnen helpen bij de ontwikkeling van gezonde gewoonten, moeten een veilig thuis zijn voor alle kinderen, en geven het goede voorbeeld in de strijd tegen de opwarming van de aarde.

- Voor kinderen is sport en bewegen essentieel. D66 wil minstens 3 uur bewegingsonderwijs op de basisschool, waarvan minimaal 2 uur gegeven door een vakdocent, waarbij samenwerking met lokale sportverenigingen mogelijk is. De gemeente stimuleert dat gymlessen op de middelbare school gericht zijn op kennismaking met verschillende sporten en sportverenigingen.
- Alle kinderen moeten een zwemdiploma kunnen halen met behulp van het Jeugdfonds Sport en Cultuur.
- D66 wil duurzame, toekomstbestendige schoolgebouwen met een gezond binnenklimaat. Als verschillende scholen samenwerken in één gebouw kunnen ze efficiënter gebruik maken van technieklokalen en gymzalen, gezamenlijke conciërges aanstellen en wisselende leerlingenaantallen beter opvangen. Bovendien is het een plek waar verschillende kinderen elkaar ontmoeten.
- D66 staat open voor alle financieel levensvatbare scholen. Juist voor nieuwe scholen en gebouwen, zoals de islamitische school, het basisonderwijs in Tanthof en het Mercurius College biedt het multifunctionele schoolgebouw flexibiliteit en perspectief voor de toekomst.
- D66 wil veilige verkeersroutes naar scholen, waardoor kinderen snel zelfstandig lopend of op de fiets kunnen komen.
- Ook maken we schoolomgevingen tijdens haal- en brengtijden autoluw. Er komen geen Kiss+Ride plekken bij nieuwe scholen. Zo maken we het zo veilig mogelijk.
- Door stimulering van schoolfruit en schoollunches ontwikkelen kinderen een gezond voedingspatroon.
- D66 wil dat er op scholen voorlichting komt over een gezonde leefstijl en de negatieve invloed van roken en overmatig alcohol- en druggebruik.
- D66 wil dat de gemeente scholen helpt bij het bouwen van groene schoolpleinen die klaar zijn voor een veranderend klimaat. Door de aanleg van moestuinen kunnen kinderen ook in de stad al vroeg kennismaken met de natuur.

Met een diploma op zak aan het werk

Na de middelbare school kun je in Delft alle kanten op. Dat is iets om te koesteren. Kennisstad Delft heeft iedereen nodig. Studenten, promovendi en onderzoekers die plannen bedenken. Ondernemers die hun schouders eronder zetten zodat plannen werkelijkheid worden. En vakmensen die het fundament zijn onder de verwezenlijking van deze plannen. Onze kennisstad staat sterk als studenten van de TU Delft nauw samenwerken met studenten van het ROC Mondriaan én met studenten van de Haagse Hogeschool. Innovatiekracht is de kurk waarop Delft drijft. Het is ons verleden, ons heden en onze toekomst. Wie aan Delft denkt ziet vooruitgang. Maar als we dat zo willen houden moeten we daar wel iets voor doen. Daarom wil D66:

- Dat elke leerling de school verlaat met minimaal een startkwalificatie. Een intensieve aanpak ter voorkoming van voortijdige schoolverlaters is noodzakelijk.
- Begeleiding naar een passende baan als het niet lukt om een startkwalificatie te behalen.
- De techniekketen 'sluiten', door het (v)mbo te versterken én onderwijs dat iedereen voorbereidt op de banen van morgen aan te bieden op alle niveaus. Met het initiatief Smart Makers Delft wil D66 naar een duurzame verbinding en een fysieke plek waar onderwijs en bedrijfsleven elkaar ontmoeten. Zo kan Smart Makers Delft een belangrijke bijdrage leveren aan verbetering van het praktijkonderwijs.
- Internationaal onderwijs voor kinderen van gezinnen die hier tijdelijk verblijven. Dit pas bij een internationale stad met veel expats.
- Ondersteuning van de gemeente bij de schoolkeuze en overgang naar het voortgezet onderwijs en loopbaanoriëntatie. Initiatieven zoals School's Cool en Delft on Stage koesteren.
- Samenwerking stimuleren binnen en tussen instellingen in het onderwijsveld en bedrijven in de regio.
- Voldoende stageplekken, waarbij de gemeente het goede voorbeeld geeft.
- Een voorziening waar jongeren die buiten de boot dreigen te vallen, bijvoorbeeld door een detentieverleden, een opleiding kunnen volgen.
- Een verhoging van de individuele studietoelage, zodat jongeren met een beperking ook een studie kunnen afronden.

Een leven lang leren

Onderwijs stopt niet bij het bereiken van een bepaalde leeftijd of het behalen van een diploma. Om mee te kunnen blijven doen is het van belang om te blijven leren en scholing of bijscholing te volgen. Zo'n 2% van de Delftenaren heeft moeite met lezen. Ook digitale laaggeletterdheid vormt voor veel mensen een belemmering om het leven in te vullen zoals ze willen. Daarom wil D66:

- Mensen met een bijstandsuitkering stimuleren tot het volgen van een opleiding wanneer dat hun kansen op betaald werk vergroot.
- Laaggeletterdheid aanpakken en extra aandacht voor digitale vaardigheden ongeacht achtergrond of leeftijd. Taalvrijwilligers kunnen hier een waardevolle rol in spelen.
- Toezicht op kwaliteit en effectiviteit van de taallessen.

- Het mogelijk maken voor ouders om hun kinderen minimaal één dagdeel per week op een kinderdagverblijf te plaatsen, zodat ouders naar hun inburgeringscursus of taalles kunnen.
- Afspraken tussen de gemeente en onderwijsinstellingen over mogelijkheden voor iedereen om onderwijs te volgen, ook later in de carrière.
- Meer mensen bereiken bij initiatieven in de stad om (digitale) laaggeletterdheid tegen te gaan. De huidige aanpak is effectief, maar bereikt niet voldoende mensen. Samen met het onderwijs, maatschappelijke organisaties, bibliotheken, boekhandels, het bedrijfsleven en vrijwilligers willen we nog meer Delftenaren bereiken.

Delft laat niemand vallen

Delft laat iedereen vrij, maar niemand vallen. D66 wil dat iedereen in Delft, jong en oud, zoveel mogelijk zelfstandig zijn of haar leven kan leiden, ook als dat bijvoorbeeld door een handicap, ziekte of werkloosheid niet voor de hand ligt. Delft geeft mensen die daarbij de steun en zorg die ze nodig hebben. Dat begint met een goede start voor ieder kind.

Jeugdzorg

D66 wil alle kinderen en jongeren de kans geven om de beste versie van zichzelf te worden en gezond en veilig op te groeien. Door problemen vroeg te signaleren en aan te pakken, voorkomen we grotere problemen. Daarom pleiten wij voor:

- Afspraken tussen de gemeente enerzijds en kinderopvang, peuterspeelzalen en lagere scholen anderzijds om problemen vroegtijdig te signaleren.
- Nauwe samenwerking tussen scholen en jongerenwerkers.
- Inkadering van prestatieafspraken met zorgverleners, zodat niet alleen lichte gevallen maar ook complexe gevallen adequate aandacht krijgen.
- Terugdringen van het in isolatie plaatsen van jongeren in de gesloten jeugdzorg.
- Meerjarencontracten met jeugdhulpaanbieders van drie tot vijf jaar en verlaging van de administratiedruk. Dit werkt kwaliteit en continuïteit in de hand.
- Vrijheid bij de keuze van zorgaanbieders en een eerlijke kans voor kleinere aanbieders.
- Verbetering van toegang tot het Persoons Gebonden Budget (pgb). Een te hoge administratielast mag niet leiden tot misbruik bij duurbetaalde bureaus.
- Mildheid en maatwerk voor jongeren die na hun achttiende jeugdhulp nodig hebben.
- Voortzetting van 'Nu Niet Zwanger', het programma van de GGD dat onbedoelde zwangerschappen helpt tegengaan en vrouwen in kwetsbare posities toegang geeft tot gratis anticonceptie en begeleiding.

Maatschappelijke ondersteuning en zorg

D66 wil dat inwoners van Delft zo lang mogelijk zelfstandig kunnen leven en wil daarom investeren in een sterke sociale basis in de stad, voor wie hier geboren is en voor nieuwkomers. Een sociale basis van

informele en immateriële voorzieningen maakt dat formele zorg niet altijd meteen nodig is. Als buurtcentra bijvoorbeeld hun reguliere inloop zo organiseren dat mensen met beginnende dementie zich ook welkom voelen, is dagbesteding pas later nodig. Dat is goed voor mensen én goed voor de stad.

De voorzieningen die de gemeente biedt zijn bedoeld voor diegenen die niet op eigen kracht of met behulp van het eigen netwerk kunnen participeren. Om de maatschappelijke ondersteuning en zorg in Delft te verbeteren en betaalbaar te houden wil D66:

- Leren van de ervaringen van andere gemeenten, zoals Utrecht, dat investeert in de sociale basis volgens de principes: 'eenvoud', 'doen wat nodig is' en 'aansluiten bij de leefwereld'. Of zoals Breda, dat laat zien dat het beste resultaat voor de inwoner én kosten besparen goed samen gaan.
- Mantelzorgers ontlasten met logeer- en respijtzorg.
- Toekomstbestendige huizen bouwen die eenvoudig aanpasbaar zijn, zodat deze geschikt (te maken) zijn voor een grote diversiteit aan woonvormen, voor mensen met een handicap en voor alle levensfasen. Op deze manier kunnen mensen zo lang mogelijk thuis blijven wonen.
- Eenzaamheid heeft vaak externe oorzaken. Door ons ook op die onderliggende oorzaken te richten pakken we eenzaamheid bij de bron aan.
- Eenzaamheid bestrijden door ouderen de mogelijkheid bieden om bij elkaar te wonen.
- Tijdsige hulp op maat voor ouderen door samenwerking tussen sociale wijkteams, wijkverpleegkundigen, het Reinier de Graaf Gasthuis en huisartsen.
- Ruimte, vertrouwen en minder administratiedruk voor mensen die in de zorg werken. Bijvoorbeeld door minder vaak een indicatie op te vragen of minder indicatoren op te stellen bij het afsluiten van contracten met zorgaanbieders.
- De landelijke afspraken i-Sociaal Domein volgen voor informatie-uitwisseling.
- Onnodige bureaucratie en kosten voorkomen door goede samenwerking tussen gemeentelijk gefinancierde zorg, zorgverzekeringswet en zorg vanuit de Wet langdurige zorg.
- Voorzieningen in de stad toegankelijk maken voor mensen met een lichamelijke beperking. Te beginnen bij de gemeentelijke gebouwen.
- De informatievoorziening van de gemeente toegankelijk inrichten.
- De toegang tot dagbesteding verbeteren voor bijvoorbeeld mensen met een verstandelijke beperking of dementie, vrouwenopvang en maatschappelijke opvang voor daklozen.
- Taalles vanaf dag één en meer opleidingen/vrijwilligerswerk voor statushouders, zodat zij zelf een toekomst kunnen opbouwen in onze stad. Ook krijgen ze hulp bij het leren kennen van de Nederlandse gezondheidszorg en het toeslagensysteem.
- Mensen die ongeneeslijk ziek zijn zorg bieden in een nieuw hospice op een fijne en groene locatie in de stad.

Perspectief op werk

Werk geeft het leven kleur en ritme. Het biedt voldoening omdat het een bijdrage kan leveren aan de maatschappij. En het biedt levensplezier en sociaal-economische zekerheid. De stad Delft moet zich dan ook richten op het scheppen van banen op alle niveaus. Wie in de bijstand belandt, moeten we helpen om aan het werk te komen. Ook als dat een extra uitdaging is door een gebrek aan opleiding of een

arbeidsbeperking. Voor wie werk geen haalbare optie is, helpt de gemeente om toch mee te doen. Regelgeving mag een pad naar betaald of onbetaald werk niet in de weg staan. Wij stellen voor om:

- De mogelijkheid te bieden om met een werkbonus uit de bijstand te komen. Met deze prikkel geven we mensen met een kleinere baan een duwtje uit de bijstand om een terugval in inkomen te voorkomen. Zo stimuleren we mensen om de eerste stap naar werk te zetten.
- Realistische verplichtingen in te stellen voor mensen die langer in de bijstand zitten: een voor hen én de maatschappij zinvolle tijdsinvulling met bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.
- Als gemeente actief mensen na te bellen over openstaande verplichtingen, zodat fraude makkelijk kan worden gescheiden van menselijke fouten.
- Een persoonsgerichte aanpak te hanteren bij nalatigheid; fraude en misbruik van de bijstand hard aan te pakken.
- De menselijke maat toe te passen bij wat iemand in de bijstand als gift mag ontvangen, zodat familie en/of vrienden kunnen bijstaan bij een langdurig bestaan op bijstandsniveau.
- De inkomensgrens voor bijzondere bijstand 'zachter' te maken, zodat het systeem rechtvaardiger wordt voor iedereen en meer werken altijd loont. Deze maatregel zou budgetneutraal kunnen door de huidige grens te verlagen en vervolgens te laten aflopen.

Armoedebestrijding en schuldhulpverlening

Niemand zou in armoede moeten leven en zeker niet in armoede mogen opgroeien. D66 spant zich daarom in het bijzonder in om armoede onder kinderen tegen te gaan. D66 wil bevorderen dat inwoners zich eerder bij de gemeente melden als zij financiële problemen hebben. Wij zetten het voorkomen van schulden door vroegsignalering van betalingsachterstanden centraal in ons denken. We zetten in op schuldhulpverlening- en bemiddeling. D66 wil:

- Financiële rust. We steunen initiatieven voor schuldhulpverlening.
- Een Geregistreerde Schuldregeling, zodat ook zonder tussenkomst van de rechter, waarbij met toestemming van de inwoner met schulden, afgedragen geld voor loonbeslag in te zetten om meerdere schulden af te betalen.
- Dat de gemeente het goede voorbeeld geeft in het hanteren van de beslagvrije voet.
- Verdere samenwerking tussen woningcorporaties, zorgverzekeraars, de regionale belastinggroep en energie- en telecomaanbieders om schulden te kunnen signaleren.
- Voortzetting van de goede samenwerking met vrijwilligersorganisaties, zoals ISOFA en Humanitas en waarborging van de kwaliteit van budgetbeheerders.
- Meer aandacht voor de problemen en life-events, die verband kunnen houden met schulden, zoals mentale gesteldheid, relatie, woonsituatie, gezondheid, verslaving of gezinssituatie.
- Resultaten van het Jongeren Perspectief Fonds gebruiken om effectief schulden tegen te gaan bij jong en oud.

Wonen en
vervoer in Delft.

Delft is onze stad, ons thuis. Wij willen allemaal een gezonde stad om te wonen en werken, elkaar te ontmoeten en te ontspannen. Maar dat is geen vanzelfsprekendheid. De ruimte in Delft is schaars. Dat betekent dat we keuzes moeten maken. Wij willen mensen de ruimte geven om vrij te zijn. Wij kiezen voor ruimte voor huizen, werkgelegenheid én groen.

Een betaalbare woning voor iedereen

In Delft zijn meer betaalbare woningen nodig. Voor een duurzame toekomst moeten we de transitie naar energieneutrale woningen maken. Met een divers woningaanbod voor verschillende woonwensen voor jong en oud biedt Delft een thuis.

Delft bouwt 15.000 huizen tot 2040

Delft is een aantrekkelijke woonstad. Toch zijn er uitdagingen. Delft bouwt de komende jaren veel bij om de woningvoorraad te verbeteren. In wijken als Buitenhof en Voorhof kan en moet de leefbaarheid omhoog. D66 wil de balans tussen woningen in het sociale, huur- en koopsegment verbeteren om als stad aantrekkelijk te blijven. Ook pas-afgestudeerden, ouderen die hun eengezinswoning verkopen en mensen die voor hun werk naar Delft komen, moeten een betaalbare woning kunnen vinden die bij hen past.

D66 staat achter de ambitie om de komende jaren 15.000 woningen bij te bouwen in onze stad en volgt daarbij de uitgangspunten van de Delftse Woonvisie. Wij kijken daarbij in het bijzonder naar:

- Het verbeteren van de doorstroming zodat er meer betaalbare woningen beschikbaar komen voor starters.
- Middeldure huur- en koopwoningen bijbouwen.
- De modernisering van het sociale huurwoningbestand met kwalitatieve en duurzame woningen. D66 is voorstander van een maximum percentage aan sociale huurwoningen bij nieuwbouwprojecten.
- Iedere Delftenaar heeft recht op een gezonde woning. Wij kijken in het bijzonder naar schimmel aanpak in sociale huurwoningen.
- Gebieds- en projectontwikkelingen kunnen middels ontwerp- en materiaalkeuze een bijdrage leveren aan duurzaam en klimaatvriendelijk bouwen. Zo leidt een keuze voor biobased ofwel 'hergroeibare' materialen tot de opslag van CO2 in bebouwing eerder dan dat we deze produceren - zoals dat gebeurt bij de productie van staal en cement. Daarom zetten we in op een gemeentelijke voorkeur voor circulair en biobased bouwen bij Delftse bouwprojecten. Dit doen we door het invoeren van een circulair puntensysteem. Ontwikkelaars worden verplicht om per project een minimum aantal punten te scoren op het gebied van circulariteit. Voor dit puntensysteem wordt aangesloten bij de principes van 'het nieuwe normaal voor circulair bouwen'. Wanneer het gebied ervoor geschikt is, worden er hogere ambities gesteld. Zo zorgen we ervoor dat er toekomstbestendig gebouwd wordt en we zuinig met onze grondstoffen omgaan.
- Een financiële bijdrage van initiatiefnemers aan de inrichting van de openbare ruimte en grote investeringen die nodig zijn om de stad leefbaar en bereikbaar te houden.
- De ontwikkeling van de Beatrixlaan. Deze 70 km weg is een barrière in de stad. De zone lijkt kansrijk voor groen, wonen en verblijven als de weg wordt versmald en de snelheid lager kan. Op de ruimte die daarbij vrijkomt wil D66 woningen bouwen en het groen betrekken bij de leefomgeving.
- Het inzetten van huurteams die mensen kunnen bijstaan in huurgeschillen.

- Het tegengaan van racisme en discriminatie op de woningmarkt bijvoorbeeld door inzet van lokhuurders om vast te stellen of daar inderdaad sprake van is.
- Regionale afspraken over een evenwichtig woonaanbod.
- Gemengde en gespreide woonkansen voor statushouders. Delft blijft zijn eerlijke aandeel leveren in de huisvesting van statushouders want mensen die op de vlucht zijn voor oorlog en geweld hebben recht op goede opvang en huisvesting.
- Actieve maatregelen om de oververhitte huizenmarkt te temmen.
- Malafide verhuurders pakken we aan door de gemeente actief te laten controleren op goed verhuurderschap en huurprijzen.

Gemengde stadswijken, plek van ontmoeting

Onze leefomgeving draagt bij aan onze verbondenheid in de stad. D66 wil zorgen voor gemengde wijken met goede voorzieningen en openbare ruimte die uitnodigt om te bewegen en mensen te ontmoeten.

- D66 wil dat elke wijk over een divers aanbod van voorzieningen beschikt, passend bij de bewoners van de wijk en dat deze goed bereikbaar en toegankelijk zijn. Denk aan scholen, zorginstellingen, maar ook winkels en andere basisvoorzieningen.
- D66 wil meer veiligheid en levendigheid in wijken door bij vernieuwing en nieuwbouw in te zetten op levendige begane gronden met een sociale plint.
- D66 wil buurthuizen en inwoners de ruimte geven voor initiatieven. De gemeente onderzoekt met welke ondersteuning en inzet buurthuizen een goede plek in de wijk voor activiteiten voor bewoners en interactie met bijvoorbeeld jongerenwerkers zijn. D66 ziet de waarde zelfstandige speeltuinen, want zo heeft iedereen baat bij de energie in de wijken.
- Bij grote bouwlocaties, zoals de Schieoevers, is het belangrijk een goede mix van wonen, werken, voorzieningen en verblijven voor ogen te houden.

Studentenhuisvesting in goede banen

De krapte aan woningen geldt ook voor studenten. We blijven ons daarom sterk maken voor het bijbouwen van studentenwoningen verspreid over de stad met de nadruk op de campus. Omdat er niet voldoende ruimte is om voor alle studenten binnen Delft een woning te bouwen, is er goede afstemming met buurgemeenten nodig. Veel studenten wonen al in Den Haag en Rotterdam en er zijn kansen om studentenwoningen in Schiedam en Rijswijk toe te voegen. Om deze ontwikkelingen kansrijk te maken zijn goede fiets- en OV-verbindingen naar de TU Campus essentieel. D66 wil:

- Dat er meer studentenwoningen op de TU Campus bijgebouwd worden. Dat draagt bij aan een levendige campus en een levendige stad.
- De TU Delft actief betrekken bij het vinden van locaties voor tijdelijke en permanente bewoning, want de universiteit blijft naar verwachting doorgroeien.
- Meer studentenhuizen bouwen in plaats van zelfstandige studentenwoningen.
- De stop op verkamering afbouwen als de krapte op de woningmarkt onder controle is. Overlast door verkamering zoals in de Wippolder pakken we in samenspraak met de TU aan.

- Mensen bij elkaar brengen met gemengde woonvormen zoals Abtswoude Bloeit waar ouderen, jongeren en statushouders samenwonen.

Verdichting combineren met vergroening

Ruimte in Delft is schaars. Waar mogelijk bouwen we in hogere dichtheden en zetten we hoogbouw in op plekken waar dat kwalitatief kan. Hierdoor houden we ruimte over voor het toevoegen van groen en kunnen we bestaand groen behouden. D66 kiest voor:

- Bouwen in hogere dichtheden en het toepassen van hoogbouw aan de Schieoevers. Hierdoor kan bestaand groen zoveel mogelijk behouden blijven.
- Straten met groen en ruimte, een levendige plint op ooghoogte met woningen of winkels die goed aansluiten bij de openbare ruimte.
- Groene gevels en natuurinclusief bouwen.

Schone mobiliteit

De manier waarop mensen zich verplaatsen gaat veranderen om Delft bereikbaarder, leefbaarder en veiliger te maken. D66 wil de ruimte in de stad beter benutten door voorrang te geven aan ruimte-efficiënte, schone, slimme en veilige mobiliteit. D66 kiest voor de fiets, en niet voor niets. Binnen Delft zijn de ritten kort en is de fiets de makkelijke, schone en snelle manier om van A naar B te gaan. We stimuleren een verschuiving van eigen auto naar deelauto. De ruimte die vrijkomt maakt de straat een plek waar mensen willen zijn, waar ruimte is voor groen en spelende kinderen. Delft blijft toegankelijk voor auto's, maar voor wie kan en wil kiezen wordt lopen, fietsen of het OV de aantrekkelijke norm.

Ruimte voor voetganger en fietser

Het Mobiliteitsprogramma 2040 is er door de inspanning van D66 gekomen. Het programma zet de voetganger op nummer één, de straat voor de mensen. De fiets wordt nog belangrijker voor de bereikbaarheid binnen de stad. Dat vraagt om verbetering van het netwerk, de veiligheid en het geschikt maken van routes voor gebruikers met verschillende snelheden. We zijn er trots op dat het plan er nu ligt. Maar we zijn nog niet klaar. D66 wil:

- De straat teruggeven aan bewoners door wegen te versmallen, parkeerplaatsen te verwijderen en groen toe te voegen.
- Meer rijden met schonere en stillere vervoermiddelen.
- Het autoluwplus gebied verder uitbreiden daar waar het bijdraagt aan verkeersveiligheid, leefbaarheid en kwaliteit. De vrijgekomen ruimte op straat en langs de grachten richten we in samenwerking en afstemming met bewoners, bedrijven en organisaties in.
- Een logische aansluiting van fietsroutes tussen wijken buiten de gemeenten zoals Ypenburg, Vrijenban naar Elsenburgerbos. Een mooi voorbeeld zijn de Metropolitane fietsroutes die verschillende gemeenten binnen de Metropoolregio met elkaar verbinden.
- D66 wil dat de gemeente in de binnenstad een gebouwde fietsenstalling realiseert om het tekort aan stallingsplekken in de openbare ruimte op te lossen.

Verkeersveilige stad

Iedereen moet makkelijk en veilig tussen wijken kunnen bewegen. Te voet, op de fiets, op de scooter, in de bus of tram, of met de auto. Woonwijken staan niet op zichzelf. We wonen allemaal in hetzelfde Delft. D66 wil de verbindingen in de stad verbeteren en pleit daarom voor:

- Het omleiden van auto's die niet in de stad hoeven te zijn.
- 30 kilometer per uur binnen de hele bebouwde kom. We willen de inrichting van de straten en wegen aanpassen zodat die past bij de maximum snelheid.
- Prioriteit voor de fiets met nieuwe verbindingen zoals de Gelatinetunnel in het verlengde van de Gelatinebrug. De vernieuwing van Station Delft Campus biedt mogelijkheden om de drukte bij station Delft te verminderen en fietsverkeer richting TU campus te spreiden.
- Veilige verkeersroutes naar scholen, waardoor kinderen snel zelfstandig lopend of op de fiets kunnen komen.
- Het autoluw maken van schoolomgevingen tijdens haal- en brengtijden. Er komen geen Kiss+Ride plekken bij nieuwe scholen. Zo maken we het zo veilig mogelijk.

Openbaar vervoer en deelmobiliteit

D66 geeft voorrang aan ruimte-efficiënte, schone, slimme en veilige mobiliteit. Wij kijken daarom vooral naar de fiets, het OV en innovatief deelvervoer. Zo beperken we het aantal autokilometers. D66 is voorstander van:

- Het combineren van vervoermiddelen zoals trein en fiets.
- Het spreiden van werk- en schooltijden om spitsdrukke te verminderen. D66 wil dat de gemeente hiervoor optrekt met TU, Hogescholen en grotere werkgevers, waarbij de gemeente zelf het goede voorbeeld geeft.
- Het doortrekken van tramlijn 19 naar de zuidelijke TU campus.
- Het faciliteren van deelauto's, -scooters, en -fietsen en zo kunnen bewoners kiezen uit verschillende vervoermiddelen bij zogenoemde mobiliteitshub.
- Beperkingen wegnemen om gedeeld eigenaarschap met burens of vrienden mogelijk te maken.
- Vier treinsporen tussen Delft en Schiedam.
- Een stop op uitbreiding van Rotterdam – The Hague Airport, zeker voor afstanden waar de trein een logisch alternatief is.

Autoverkeer en optimaal parkeren

De toekomst van de auto is elektrisch, gedeeld en op afroep beschikbaar. Delft bereidt zich hierop voor door autodelen te stimuleren en parkeerplekken optimaal te benutten. Voor de omliggende snelwegen bekijkt D66 bereikbaarheid, geluidsoverlast en uitstoot in samenhang. Voor de verbetering, vernieuwing, vermindering en verduurzaming van het autoverkeer wil D66:

- Zorgen dat mensen hun elektrische auto in de hele stad makkelijk kunnen laden, zowel met private als met publieke laadpalen.

- De verbreding van de A4 tegenhouden. Verbreding lost niets op, maar zorgt wel voor meer uitstoot, luchtvervuiling en geluidshinder. Bovendien zorgt de vermeerdering van auto's voor problemen in de stad, waar we de wegen niet verbreden.
- Een 80 km/u zone instellen op de A13 tussen Rotterdam en Delft. Dit draagt bij aan de luchtkwaliteit, het verminderen van geluidshinder en het verbeteren van de veiligheid.
- Weinig nieuwe of alleen inpandige parkeerplaatsen toestaan bij nieuwbouw.
- Nauwelijks gebruikte parkeerterreinen herinrichten voor sport, spel en groen.
- Parkeren Delft-garages aantrekkelijk maken voor binnenstadbewoners, ook wat betreft prijs.
- Een einde maken aan bezoekersparkeren op de Gasthuisplaats en op termijn een andere invulling dan parkeren.

Logistiek in de stad

Voor bedrijven in de stad is goederenvervoer noodzakelijk. Bijvoorbeeld voor bevoorrading, maar ook om de producten uit de hoogwaardige maakindustrie te vervoeren. Door duidelijke afspraken met de logistieke sector worden deze verplaatsingen komende jaren schoner en veiliger. Dat geldt ook voor bestelbusjes die overal in de stad pakjes bezorgen. Hier wordt steeds vaker een alternatief op de fiets mogelijk. D66 stelt voor:

- Om de logistieke sector in 2025 uitstootvrij te hebben in de stad.
- Om de tijden voor bevoorrading in de binnenstad zo beperkt mogelijk te maken.
- Om een logistieke hub in te stellen, al dan niet binnen de gemeentegrens van Delft, voor de overslag van goederen naar kleiner en schoner vervoer, zoals fietskoeriers of elektrische voertuigen.
- Om data en informatie van de gemeente te delen met de logistieke sector om minder verkeer, onnodig omrijden en uitstoot van fijnstof en CO2 te kunnen realiseren.

Een toegankelijke stad

In de inclusieve samenleving moet iedereen kunnen meedoen. Er zijn mensen die om diverse redenen niet de mogelijkheid hebben om zich te verplaatsen en daardoor niet op een volwaardige manier kunnen meedoen aan het maatschappelijk leven. D66 wil:

- Dat iedereen een wijkcentrum voor dagelijkse boodschappen kan bereiken, al dan niet met een hulpmiddel. De inrichting van straat en stoep moet dit mogelijk maken.
- Mobiliteitsarmoede voorkomen. Het moet voor iedereen, ook voor mensen met een fysieke of visuele beperking, mogelijk zijn zich te verplaatsen en mee te kunnen doen.
- De toegankelijkheid van het openbaar vervoer verbeteren, bijvoorbeeld door de inzet van OV-maatjes.

Delft als groene
stad.

Iedereen krijgt te maken met klimaatverandering, ook wij in Delft. Wetenschappers waarschuwen steeds luider: we moeten ernaar streven dat de aarde niet meer dan anderhalve graad opwarmt. D66 wil de stad klaarstomen voor de toekomst. Daarom omarmen wij de Europese Green Deal en de Klimaatwet die daaruit voortgekomen is. Daarmee leveren we onze bijdrage aan een wereldwijde uitdaging. Deze wet betekent dat de Europese Unie klimaatneutraal moet zijn in 2050.

Strijden voor een beter klimaat

Delft moet de komende jaren volop aan het werk om in 2050 energieneutraal en klimaatbestendig te kunnen zijn. Om daar te komen, zet Delft in op energiebesparing, een warmtenet en zonne-energie.

Ook ondersteunen wij de landelijke tussendoelen: Delft is aardgasvrij in 2050 en 40% van de geschikte gebouwen worden voorzien van zonnepanelen.

Schone energie in elke Delftse wijk

In een duurzame woning woon je comfortabel en heb je een lagere energierekening. Daarnaast vertaalt een hoger energielabel door verduurzaming van de woning zich ook in een betere marktwaardering.

Huizenkopers zijn bereid meer te betalen voor een woning met een hoger energielabel. D66 wil:

- De energietransitie bekijken per wijk en waar nodig per buurt. Een grachtenpand biedt andere kansen en moeilijkheden dan een gezinswoning in Tanthof initiatieven.
- Iedereen van toegankelijke en correcte informatie voorzien zodat iedereen mee kan doen met de energietransitie.
- Het energieloket ook inzetten om kleine en grote bedrijven te helpen. Nu helpt het loket vooral particulieren, maar bedrijven hebben een belangrijke rol te vervullen in de energietransitie.
- In 2050 van het gas af. De aanleg van het warmtenet is hierin een eerste grote stap. Wij willen ook andere initiatieven stimuleren, zoals de geothermische bron van de TU Delft.
- In gesprek met Delftse wooncorporaties over het verduurzamen van hun voorraad en hier prestatieafspraken over maken. Corporaties zijn een belangrijke partner om te komen tot duurzaam wonen in een duurzame stad.

Delft dempt klimaateffect

Door klimaatverandering heeft Delft met meer extreem weer te maken. Asphalt, baksteen en beton leiden bij warmte tot hittestress en bij stevige buien tot wateroverlast. Om de stad aangenaam en leefbaar te houden moeten we de openbare ruimte anders inrichten. D66 stelt voor om:

- Groen in te zetten tegen hittestress. Door nieuwe stadsparken zoals het Van Leeuwenhoekpark of openlucht laboratoria zoals The Green Village kan de stad meer kennis en ervaring opdoen met de manieren waarop groen het beste kan bijdragen tegen hittestress.
- Verharding in de openbare ruimte en in tuinen te vervangen voor groen. Bijvoorbeeld door tegels te wippen. Wat D66 betreft heeft Delft in 2026 de meeste meters geveltuintje per inwoner van Nederland.

Van afval naar grondstof

We staan voor een grote uitdaging in onze stad: het restafval moet aanzienlijk verminderen. Restafval belast het milieu onnodig veel en grondstoffen gaan verloren in de verbrandingsoven. Wij willen:

- Grondstoffen zo veel mogelijk hergebruiken en zwerfafval onder controle brengen. D66 wil op nascheiding inzetten, daar waar dit leidt tot betere scheidingsresultaten en lagere kosten. Met het nieuwe contract voor afvalverwerker HVC is Delft flexibel met de keuze voor bron- en nascheiding. Zo kunnen we goed, goedkoop een duurzaam doen wat werkt in de wijken op een manier die past bij de stad en alle Delftenaren, met bijzondere aandacht voor ervaren knelpunten in de stad.
- De betrokkenheid van inwoners bij duurzame afvalverwerking vergroten door afvalprojecten te starten met maatschappelijke organisaties en scholen, zoals gebeurde bij 'de Afvalstad'.
- De Ja/Ja-sticker invoeren, zodat alleen Delftse huishoudens met een Ja/Ja-sticker op de brievenbus ongeadresseerd reclamedrukwerk ontvangen. Zo voorkomen we papierafval. Dat is duurzamer dan achteraf te moeten scheiden en recyclen.
- Strengere handhaving op afvalbijplaatsing naast containers en meer ruimte voor experimenten, zoals containertuintjes. Bewoners zijn dan mede verantwoordelijk voor het onderhoud van het groen.
- Betere inzameling van bedrijfsafval. Nu zijn veel inzamelaars met dezelfde taak bezig. Dit kan efficiënter en grondiger. Daarnaast wil D66 dat bedrijven en ondernemers hun krachten bundelen om zwerfafval in de openbare ruimte te verminderen.

Ruimte voor planten, water en dieren

In een dichtbebouwde stad als Delft dragen bomen, struiken, bloemen en de inrichting van de openbare ruimte bij aan een leefbare en gezonde woonomgeving voor mensen en dieren. Door buitenruimten en nieuwe bebouwing natuurvriendelijk in te richten en de ecologische zones te verbinden vergroot Delft de biodiversiteit. Dat is goed voor flora en fauna. Bovendien vormen deze groene schakels en linten aantrekkelijke wandelroutes vanuit de woonwijken naar het buitengebied. In het bebouwde stedelijk gebied gaat D66 voor natuurvriendelijke inrichting: van groene gevels tot insectvriendelijke beplanting, van ingebouwde vogelkastjes in stenen gevels tot kattentrapjes in de grachten.

Groen in een stad met schone lucht

D66 koestert het groen in en om de stad. Bomen en groen zijn belangrijk om hittestress tegen te gaan, dragen bij aan de luchtkwaliteit en zorgen voor natuurlijke afwatering. Wij zijn daarom voorstander van:

- Het aanplanten van grote bomen. Bomen die moeten wijken voor bouwontwikkelingen wil D66 zoveel mogelijk in de directe omgeving compenseren, al dan niet via het Bomenfonds.
- Een voorkeursbehandeling voor planten en boomsoorten die bijdragen aan een natuurlijke inrichting. Deze bomen verkiezen wij boven soorten die wellicht mooi bloeien, maar weinig bijdragen of inheemse soorten verdringen.
- Een zo natuurvriendelijk mogelijke inrichting van de openbare ruimte, zonder chemicaliën te gebruiken of technieken die schadelijk zijn voor plant of dier.
- De verbetering van de lucht die we allemaal inademen, bijvoorbeeld door maatregelen en goede voorlichting over aggregaat gebruiken houtstook.

- Het vergroten van de milieuzone en het uitbreiden van de emissie eisen naar personenauto's en bestelwagens op diesel.

Schoon en gezond water

Duurzaam waterbeheer is onmisbaar voor de kwaliteit van het leven in de stad. Onder invloed van klimaatverandering, verstedelijking en bedrijvigheid staat de kwaliteit van ons grond- en drinkwater onder druk. D66 wil:

- Een verbetering van de biodiversiteit aan de Delftse oevers onder andere door plaatsing van groene oevers en biodiversiteit eilandjes.
- Ruimte creëren om water van hoosbuien vast te houden, zoals bij Park Spoorloos. We stimuleren bewoners om maatregelen te nemen bij hun tuin of huis met een regenton, groen dak en plantenbakken door campagnes zoals Buitenkans Delft.
- Actieve samenwerking met andere gemeenten en het Hoogheemraadschap voor klimaatadaptief beleid. Er liggen kansen om meer gebruik te maken van elkaars expertise en capaciteiten.
- Blauwalg en overmatige kroosvorming tegengaan. De omgevingsdienst Haaglanden moet harder optreden bij de glastuinbouw in onze buurgemeenten, zodat de voeding voor kroos in ons grachtenwater afneemt.
- Bij de vervanging van de riolering rekening houden met klimaatadaptatie. Het riool moet zware regenbuien kunnen verwerken. Bij de aanleg en vervanging van het riool schoon regenwater scheiden van het vuile afvalwater. Regenwater gaat dan naar het oppervlaktewater, afvalwater wordt afgevoerd naar de waterzuivering. Nu wordt in het riool nog twee soorten water gemengd: afvalwater en regenwater.
- De grachten zijn te smal en te kwetsbaar om deze vrij te geven aan alle boten. Toegang tot de grachten van de binnenstad met gemotoriseerde boten blijft alleen toegestaan met vergunning. Vergunningen geven we alleen aan elektrisch aangedreven boten.

Welzijn voor dieren

Dieren horen bij de samenleving en verdienen onze zorg. Welzijn voor dieren gaat voor D66 uit van de natuurlijke behoeftes van het dier. Daarom stellen wij voor om:

- Geen vergunningen af te geven voor activiteiten en evenementen die het welzijn van dieren aantasten.
- De ganzenpopulatie terug te dringen, door ze op een diervriendelijke manier te vangen en te verplaatsen naar een andere locatie.
- Delftse kinderen bij kinderboerderijen te leren op speelse wijze met dieren en hun welzijn om te gaan. D66 zal de Delftse ondersteunen waar nodig. Kinderboerderijen moeten voldoen aan strenge eisen van dierenwelzijn.

Delft heeft veel
te bieden.

Delft is een stad van innovatie en technologie, met een rijke geschiedenis. Delft staat als *hightech capital* op de kaart en heeft een sterke uitgangspositie om economische groei te verwezenlijken en werkgelegenheid mee te laten groeien met de stad. D66 wil de groei van banen doorzetten en extra bedrijfsruimte creëren. Onze innovaties en het cultuuraanbod maken de stad. Daarom willen wij die zo divers mogelijk houden, zodat mensen verbinden en zich kunnen blijven ontwikkelen.

Ruimte voor ondernemerschap en werkgelegenheid

We blijven ons ondernemersklimaat aantrekkelijk maken. Zeker in deze onzekere tijden is dat extra belangrijk. Door ondernemers mogelijkheden te geven en vrij te laten, gebruikt de stad hun creativiteit optimaal. Zo zorgen we voor werkgelegenheid en de mogelijkheid dat iedereen kan bijdragen aan de samenleving.

Ruim baan voor een waardevol bedrijfsleven

Voor ons zijn ondernemende mensen een basis voor een open en levendige maatschappij. We zijn trots op de kleine ondernemers, van horeca en detailhandel, tot bedrijven op Schieoevers, grote (technologie)bedrijven en de nieuwe bedrijven die zich in Delft willen vestigen. Naast goede bedrijfsruimten zijn daarbij woningen en voorzieningen belangrijk. D66 wil dat de gemeente in gesprek blijft met ondernemers over hoe we elkaar kunnen helpen, aanvullen en versterken. We koesteren de huidige samenwerkingsverbanden, zoals BKS, KHN of SCMD.

Delft heeft op technologisch niveau veel te bieden: de combinatie van bedrijven, onderwijs, kennisinstellingen en onderzoekscentra maakt onze tech-positie sterk in de Randstad. Voor onze stad is de kenniseconomie er voor iedereen, alle Delftenaren moeten de vruchten kunnen plukken. De energietransitie biedt die kansen, voor banen op alle niveaus. Van het isoleren van gebouwen, tot het installeren van zonnepanelen en warmtepompen. D66 wil:

- Meer bedrijven naar Delft halen. De gemeentelijke inzet op het hierheen halen van bedrijven richt zich op bedrijven die waarde toevoegen aan de samenleving en die verantwoord ondernemen. Bijvoorbeeld bedrijven in duurzame energie, biotechnologie en klimaatadaptatie.
- Goed (techniek)onderwijs, op alle niveaus. Zo leiden we mensen op om klaar te staan voor de uitdagingen van de toekomst.
- Ons onderwijs nog beter laten aansluiten op het bedrijfsleven. We verbeteren de arbeidskansen van iedere Delftenaar door samenwerking binnen- en tussen het onderwijs, het bedrijfsleven en onze arbeidsmarkt te versterken.

Een plek om te werken

D66 wil in Delft banen op alle niveaus. Wij willen dat het aantal banen voor 2040 met 10.000 gegroeid is. Dat vraagt om een aantrekkelijk vestigingsklimaat met goede bedrijfsruimtes.

- Om bedrijven te kunnen aantrekken is 100.000 m2 bedrijfsruimte nodig, bijvoorbeeld voor de (innovatieve) maakindustrie, maar ook voor installatiebedrijven.
- D66 is voorstander van gemengde woon-werkgebieden.
- D66 vindt dat gemeente en bedrijven nauw contact moeten houden bij nieuwe ontwikkelingen bij de Schieoevers. D66 heeft als uitgangspunt om bestaande bedrijven op Schieoevers niet in hun bestaande mogelijkheden te beknotten.

- D66 ziet graag dat bedrijven zich in Delft blijven vestigen. Als groeiende bedrijven echter geen passende huisvesting binnen de gemeentegrenzen kunnen vinden, heeft het de voorkeur bedrijven via MRDH en andere regionale samenwerkingsverbanden te helpen binnen de regio iets te vinden. Zo blijft de werkgelegenheid behouden in onze regio.
- D66 vindt dat de TU Campus-zuid meer potentie heeft. D66 wil dat de gemeente de TU stimuleert de Campus-zuid toegankelijk te maken voor bedrijven in de hoogwaardige maakindustrie.
- D66 zet in op goede en gastvrije dienstverlening en voorzieningen voor expats die naar Delft komen om hier te werken. Internationaal onderwijs draagt bij aan een goed vestigingsklimaat.
- D66 wil dat bedrijfslocaties goed bereikbaar zijn. We stimuleren het gebruik van openbaar vervoer, al dan niet gecombineerd met fietsen. We zijn voorstander van de werkgeversaanpak, waarbij werkgevers hun werknemers stimuleren vaker voor duurzame vormen van mobiliteit te kiezen.
- Voor bedrijven die afhankelijk zijn van wegvervoer blijft Delft bereikbaar. Verduurzamen is ook hier van belang. Slimme verkeerslichten en *connected* transport zijn de toekomst.

Sport, cultuur en vrije tijd

Delft is een levendige stad met een prachtige historische binnenstad. De stad functioneert als huiskamer in onze vrije tijd en biedt goede voorzieningen voor cultuur en sport.

Ruimte in de binnenstad

Hier wordt gewoond, gewerkt, gewinkeld, geslenterd of een terrasje gepakt. Door deze kwaliteiten heeft Delft een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. Door het intensieve gebruik van deze functies kan in de binnenstad overlast ontstaan. D66 wil dat iedereen van een leefbare en aantrekkelijke binnenstad kan blijven genieten, ook in de toekomst.

- D66 zet in op buurt- en wijkcentra met voorzieningen op loop- en fietsafstand voor dagelijkse behoeftes. Naast een supermarkt vind je hier een drogisterij en een huisarts of fysiotherapeut. Daarmee stimuleren we fietsen en lopen, houden we de wijken aantrekkelijk en kunnen ouderen langer zelfstandig wonen.
- D66 wil dat de gemeente samen met bewoners en ondernemers een gebiedsvisie voor de binnenstad opstelt. Hierin nemen we op hoe we de binnenstad leefbaar en aantrekkelijk houden en wegen we keuzes voor economie, toerisme, erfgoed, wonen en openbare ruimte met elkaar af.

Kunst en cultuur

Kunst en cultuur zijn belangrijke pijlers onder de Delftse samenleving. Cultuur zit in ons erfgoed, onze monumenten en de geschiedenis, maar ook in vernieuwende kunstzinnige initiatieven. We koesteren de grote culturele voorzieningen zoals theater De Veste, museum Prinsenhof en OPEN, maar ook onze kleinere instellingen zoals Fringe festival en het Rietveld theater. D66 wil:

- Een divers cultureel aanbod dat voor alle Delftenaren bereikbaar is met ruimte voor initiatieven in alle wijken.
- Nieuwe doelgroepen blijven aanspreken met cultuur door initiatieven meer naar de wijken te brengen.

- Dat iedereen kan meedoen met het culturele aanbod. Het Jeugdcultuurfonds en de Delftpas zijn cruciaal om meer mensen te trekken. De gemeente moet hier duidelijker over communiceren, zodat mensen die hier baat bij hebben weten van het bestaan van deze initiatieven.
- Dat kunst en cultuur serieuze waardering krijgen, ook in financiële zin. Om te komen tot eerlijke beloningen staat D66 achter de Fair Practice Code. De Fair Practice Code is een gedragscode voor ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie op basis van de kernwaarden solidariteit, diversiteit, vertrouwen, duurzaamheid en transparantie.
- Behoud en goed onderhoud van de kunstwerken die de stad sieren. Bij nieuwe kunstwerken in de openbare ruimte krijgt de buurt een stem. Openbare kunst kan de identiteit van de stad namelijk versterken, zoals dat Delft een regenbooggemeente is.
- Dat de gemeente nieuwe kleinschalige culturele initiatieven faciliteert, bijvoorbeeld door te helpen met het vinden van geschikte werkruimte, zoals atelierruimte.
- D66 stimuleert initiatieven van kunstenaars in de buitenruimte, door het faciliteren van het vinden van plekken in de stad en het verstrekken van subsidies aan bewoners die hun buurt willen verfraaien.
- Een onderzoek naar wat Theater de Veste nodig heeft om met vertrouwen de toekomst in te gaan. Theater de Veste is een sterk theater met een divers aanbod. Het gebouw is toe aan groot onderhoud en vernieuwing. Op termijn geld beschikbaar stellen voor een nieuw theater.
- Het Prinsenhof goed doorgeven aan generaties na ons.
- De gemeente welwillend laten kijken naar hulp bij huisvesting en activiteiten voor het Museum Van Marken, geïnspireerd op de gelijknamige eerste sociale ondernemer van Nederland.
- Een spreiding van culturele evenementen en activiteiten over de wijken. Daarmee betrekken we alle wijken bij cultuur en tegelijkertijd verdelen we eventuele overlast.

Zuinig op ons erfgoed

Erfgoed is van grote waarde, het is de drager van onze geschiedenis en speelt een grote rol in de aantrekkelijkheid, identiteit en het vestigingsklimaat van de stad. In Delft zijn we zuinig op ons erfgoed. D66 wil dat Delft, samen met inwoners, vrijwilligers, bedrijven en partners, de waarde die het erfgoed heeft voor de huidige samenleving beter tot zijn recht laten komen. Daarbij hebben we oog voor de schaduwzijde van de Delftse Gouden Eeuw en de relatie van stad en slavernij. D66 is voorstander van:

- Kennis over verduurzaming van monumentale panden toegankelijk maken voor eigenaren en de markt. Advisering vanuit de gemeente blijft mogelijk.
- Het meenemen van cultuurhistorie in gebiedsvisies, zoals bij Schieoevers.
- De kennis over de verduurzaming van monumenten verder op te bouwen.
- Waarde en belang toekennen aan immaterieel erfgoed. Het verbindt mensen, draagt tradities en geeft inzicht in verleden, heden en toekomst.

Toerisme in balans

Onze prachtige stad trekt -in gewone jaren- veel bezoekers. Voor corona ontvingen we jaarlijks meer dan een miljoen internationale bezoekers. Daarnaast komt er ook nog een veelvoud aan landelijke en regionale bezoekers naar onze stad. Bezoekers zijn een verrijking, we zijn trots op onze stad en willen die laten zien. Maar toerisme kan ook voor ontzettende verschraving van een stad zorgen wanneer het de spuigaten uitloopt. Dan drukt het bewoners weg. Waar toerismebeleid vroeger gericht was op 'meer is beter', willen we nu vooral de juiste toerist aantrekken. We willen de vruchten plukken van toerisme, maar alleen de zoete. Dat kan als we het in goede banen leiden. Airbnb en vakantieverblijf kan een kans zijn. Het is mooi als Delftenaren een weekendje weg gaan en hun appartement verhuren aan toeristen. Maar als er geen duidelijke regels voor zijn loopt het uit de hand. Woningen zijn er om in te wonen. Daarom willen we duidelijke regels.

- We willen dat er meer bezoekers ook blijven slapen. Veel toeristen doen een dagje Delft met een andere stad als uitvalsbasis.
- D66 wil dat Delft een nog aantrekkelijker stad wordt voor congressen. Door de TU heeft Delft het in zich om een nog betere wetenschappelijke congresstad te worden.
- We willen dat de gemeente doorzet met de organisatie van themajaren. Dit is een groot succes. Het trekt bezoekers, verbindt bewoners en ondernemers en brengt kinderen en jongeren in contact met cultuur. Makers zijn vrij om hun eigen invulling hierin te maken.
- Vakantieverblijf mag het wonen in de stad niet verdringen. Met nieuwe landelijke wetgeving kunnen we inspelen op dit probleem. Wij zijn vóór een registratie- en meldplicht zodat er een maximaal aantal nachten van 30 per jaar gehandhaafd kan worden. Dat is vergelijkbaar met andere gemeenten. Daarbij hebben we oog voor de verschillen tussen wijken.
- Toeristenbelasting zien wij als bijdrage van de bezoekers aan onze stad. Daarvan houden we bijvoorbeeld de binnenstad extra schoon en investeren we in voorzieningen. De koppeling van de inkomsten van toerismebelasting aan stadsmarketing wil D66 loslaten.
- D66 wil dat Delft inzet op de 'cultuurtoerist'. Daarom is het essentieel dat de gemeente inzet op een sterke museum- en cultuursector. Stadsbreed meer welke toeristen we aan willen trekken. Dat iedereen hierbij betrokken is. City marketing meer ingestoken vanuit de hele stad.

Sport en beweging

Alle Delftenaren moeten kunnen sporten. Voldoende bewegen is van groot belang. Het stimuleert lichaam en geest en draagt bij aan een gezonde levensstijl. D66 wil sport en beweging in Delft voor jong en oud aanmoedigen. Vitale en gezonde Delftenaren voelen zich beter, hebben een hogere weerstand en zijn gelukkiger. Sportverenigingen vervullen een belangrijke maatschappelijke functie als plek waar alle mensen uit verschillende wijken samenkomen. Om sport en beweging eer aan te doen in Delft stelt D66 voor om:

- Flink te investeren in Delftse sportvoorzieningen, met de focus op recreatief sporten.
- Te werken aan toekomstbestendige clubs en verenigingen in Delft, voor een gezond sportklimaat in Delft.
- De openbare ruimte aantrekkelijker te maken voor sport en bewegen.
- Bijzondere aandacht te hebben voor inclusiviteit in de sport en een gelijke toegang tot sportvoorzieningen voor mensen die extra hulp nodig hebben. Door de centrale positie van sport in onze maatschappij, verwacht D66 dat inclusiviteit in de sport zal uitstralen naar de hele Delftse samenleving.

- Sportclubs te stimuleren om roken en overmatig alcoholgebruik te ontmoedigen en gezondere voedingskeuzes aantrekkelijker te maken.
- Door te zetten met de bouw van een nieuw zwembad ter vervanging van de verouderde Sportfondsenbaden aan de Weteringlaan en bij Zwem- en Squashcentrum Delft.
- De zwemwaterkwaliteit van de Delftse Hout te verbeteren door meer aandacht aan zwerfafval te besteden, schone stranden te creëren en goed samen te werken met het Hoogheemraadschap Delfland.

Delft met goed
bestuur.

D66 is de partij van een betrouwbare en transparante overheid. Een partij voor gezonde financiën en goed bestuur van de stad. De stad die we samen maken. Delftenaren moeten in vrijheid en veiligheid kunnen leven. Onveiligheid heeft veel impact op burgers. Slachtoffers van inbraken of berovingen hebben niet alleen te lijden onder materiële schade, maar meer nog door de aantasting van hun gevoel van vrijheid. De gemeente is het eerste aanspreekpunt voor haar inwoners.

Dienstverlening, bestuur en levendige democratie

D66 wil een vrij leven voor iedereen. Een sterke democratische rechtsstaat is voor dat streven onmisbaar. We blijven naar manieren zoeken om de lokale democratie te versterken en iedereen te betrekken. D66 wil de band tussen kiezer en gekozene versterken. De basis moet op orde zijn: goede dienstverlening, transparante verantwoording en begrijpelijke communicatie.

Toegankelijke dienstverlening

De gemeente Delft doet veel om haar dienstverlening zo goed mogelijk in te vullen. Toegankelijkheid voor iedereen is het uitgangspunt, inclusief anderstaligen, laaggeletterden, digibeten, mensen met een beperking. Delftenaren zelf staan daarbij voor D66 centraal. Daarom willen wij dat:

- De gemeente bewoners tijdig informeert over beleidsvoornemens die hen raken. D66 wil werk maken van een 'attenderingsservice' die bewoners de mogelijkheid biedt tijdig informatie van de gemeente te ontvangen over besluiten en bouwplannen in hun omgeving.
- Dienstverlening op maat beschikbaar blijft, ook voor mensen die minder digitaal vaardig zijn. Voor mensen met een fysieke of visuele beperking moeten de informatie en diensten toegankelijk zijn.
- De gemeente duidelijke taal gebruikt in haar communicatie met de inwoners: Duidelijk Delfts.
- De gemeente internationalisering faciliteert door haar dienstverlening hieraan aan te passen. Ook voor anderstaligen moet de Delftse dienstverlening, het bestuur en onze levendige democratie binnen handbereik zijn.
- Rechtsbescherming van inwoners voorop staat. Bezwaarmakers moeten kunnen kiezen voor telefonisch contact en eventuele oplossingsgerichte vervolgstappen krijgen naar aanleiding van hun bezwaarschrift of hoorzitting.

Open bestuur met regie

Delft luistert en nodigt Delftenaren uit om mee te denken. De gemeente Delft is ook een overheid die waar nodig regie neemt en een nieuwe koers uitzet. D66 denkt daarbij over grenzen heen. Van onze buurgemeenten tot Europa en alles daartussenin: D66 werkt samen om de positie van Delft sterker te maken. D66 wil:

- Onze positie gebruiken in de Randstad en in de Metropoolregio Den Haag Rotterdam (MRDH) om Delft verder te ontwikkelen. Samenwerking in de regio is noodzakelijk om de uitdagingen rond de energietransitie, vergrijzing, zorg, werkgelegenheid, economie, woningbouw en klimaat op te pakken.
- Verdere verbetering van het Raads Informatie Systeem (RIS) voor de raad en voor de betrokkenheid van van Delftse inwoners.
- Kritisch kijken naar taken en functies van de bestuurslaag MRDH. De MRDH als vierde bestuurslaag vindt D66 ongewenst en wil zoeken naar manieren om de MRDH democratischer te maken.

- Dat de gemeente het goede voorbeeld geeft en als werkgever divers en inclusief is. In de hoogste functies is het percentage mensen met een migratieachtergrond lager dan je bij Delft mag verwachten. D66 wil dat Delft meedoet aan de Nederlandse Diversiteit Monitor.
- Een actieve aanpak van discriminatie op de arbeidsmarkt. Als blijkt dat een uitzendbureau of een mogelijke opdrachtnemer zich aan discriminatie schuldig maakt, zal de gemeente hen geen opdrachten verlenen.
- Inclusieve communicatie vanuit de gemeente en geen onnodige registratie van persoonskenmerken zoals gender.
- Meer inzage in de Delftse inzet en stemmingen bij de Vereniging Nederlandse Gemeente.

Oog voor onzichtbare infrastructuur

Stadsontwikkeling betekent ook een uitdaging voor 'onzichtbare' infrastructuur. Door o.a. elektrisch rijden en de enorme groei van zonnepanelen moet de netbeheerder het elektriciteitsnet verzwaren. Ook komen er warmtenetten en zullen alleen gasleidingen voor hernieuwbaar gas overblijven. Groei van dataverkeer betekent extra glasvezel. En door extremer weer wordt het riool aangepast. Als we onze onzichtbare infrastructuur op peil willen houden zullen we keuzes moeten maken. Wat D66 betreft:

- Moet elk Delfts bestemmingsplan of omgevingsplan ook de ondergrond bestemmen met ongestoorde ligging van infrastructuur als belangrijk doel.
- Reserveert Delft ruimte voor de bijbehorende bovengrondse infrastructuur zoals transformatoren, warmte ontvangstations en verdeelstations voor dataverkeer.
- Pleit Delft samen met andere gemeenten voor aanpassing van de Telecomwet: de gemeente moet mogelijkheden krijgen om regie te voeren over datakabels met vergunningen, net zoals dat het geval is voor elektriciteit, water en gas.

Data voor de stad en informatie op orde

Door toenemende digitalisering en bijbehorende cyberdreigingen, is digitale veiligheid van groot belang. D66 is voorstander van slimmer werken en dus van datagedreven werken. Want in een tijdperk waar een overvloed is aan data, kan de gemeente hiervan gebruikmaken. Veiligheid, privacy en betrouwbaarheid moeten hierbij voorop staan.

- D66 vindt het noodzakelijk dat de gemeente investeert in online veiligheid en informatieveiligheid. D66 wil dan ook dat de gemeente voldoet aan alle door National Cyber Security Centrum (NCSC) en andere relevante instellingen vastgestelde informatiebeveiligingseisen.
- D66 wil dat de gemeente bij de inzet van slimme technologie toetst op waarborgen van privacy, gelijke behandeling van mensen, vrijheden en rechtsstatelijke bescherming en wil dat de gemeente met vuistregels aangeeft hoe zij technologieën toepast.
- Delft werkt wat D66 betreft vanuit de *CommonGround* gedachte om samen met andere gemeenten aan nieuwe oplossingen te werken. Alleen op die manier voorkomen we grote afhankelijkheid van IT-leveranciers.
- D66 wil samen met de provincie veilig data delen en data gebruiken om effectiever beleid te maken. D66 wil dat wel altijd doen vanuit een maatschappelijke opgave en delft.dataplatform.nl/ uitbreiden.

Vitale democratie

Vanaf het allereerste begin is D66 gericht op het versterken van onze democratie. Dat is onverminderd actueel. Nog steeds voelen te veel mensen zich niet betrokken bij onze democratie. Delft maken we samen. Daarom wil D66 eerlijke participatieprocessen waar de deelnemers zich goed gehoord voelen. Bij een vitale democratie hoort ook onafhankelijke media en een goed ondersteunde gemeenteraad die de gemeente kan controleren. Wij willen:

- De Delftse participatieaanpak “Delfts Doen” voortzetten. De uitkomsten van het participatieproces krijgen een duidelijke plek in de besluitvorming.
- Ondersteuning bieden aan initiatieven zoals ‘right to challenge’, waarbij inwoners taken van de gemeenten kunnen overnemen als zij denken dat het anders, beter, slimmer of goedkoper kan.
- Meer ruimte voor kinderp participatie, zodat kinderen leren meedenken, naar elkaar luisteren en samen tot een beslissing komen. Kinderen moeten hun mening kunnen uiten en de gemeente moet daar naar luisteren. Delft moet de richtlijnen en concrete aanbevelingen om aan het VN-Kinderrechtenverdrag te voldoen serieus oppakken.
- Sterke lokale journalistiek. Als waakhond van de democratie vervult de journalistiek een belangrijke controletaak voor ons allemaal. Het Delfts mediafonds opgericht ter versterking en ondersteuning van de lokale journalistiek verdient een stabiele financiering. Bedragen voor lokale omroepen vanuit het gemeentefonds moet Delft daaraan besteden.

Samenleven in vrijheid en veiligheid

Veiligheid in de stad is voorwaarde voor vrijheid. Ongeacht achtergrond, levensbeschouwelijke overtuiging, seksuele voorkeur of leeftijd, moet iedereen zich veilig kunnen voelen in onze stad. We willen dat onze overheid naast mensen staat. Laagdrempelig contact tussen burgers, de politie en de gemeente staat centraal. Een sterke, moderne democratische rechtsstaat is daarbij onmisbaar. De kostbare instituties van de rechtsstaat beschermen ons tegen willekeur van macht, discriminatie en het recht van de sterkste. Het zorgt ervoor dat de overheid zich aan haar eigen regels moet houden en dat misdadigers hun straf niet kunnen ontlopen.

Een veilig gevoel op straat

Zonder veiligheid geen vrijheid. Een veilig gevoel wordt voor een groot deel bepaald door de situatie op straat en in de wijk. Slechte verlichting, rommel en ongewenst gedrag dragen bij aan een gevoel van onveiligheid. Sociale verbondenheid en controle bevorderen juist de veiligheid. Een goede mix van preventie en handhaving is noodzakelijk. D66 is voorstander van:

- Meer politie. D66 ziet wijkagenten en bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's) als de ogen en oren van de wijk. Voor D66 ligt het geweldsmonopolie bij de politie en gaan we BOA's niet bewapenen met pepperspray of een wapenstok.
- Jeugdagenten die veel op straat en op school zijn. Zij kunnen vroeg opmerken dat jongeren of kinderen in problematische situaties verkeren. Daarover praat de jeugdagent met hen en eventueel ook met de school en ouders. De jeugdagent werkt samen met jeugdhulpverleners om jongeren weer op het rechte pad te krijgen.
- Straatintimidatie tegengaan. Het is onacceptabel dat veel inwoners wel eens te maken hebben met straatintimidatie. D66 wil dat Delft werkt aan veilige havens in uitgaansgelegenheden en meldingsdrempels verlaagt, bijvoorbeeld door het gebruik van een meldingsapp.

- Bevordering van digitale communicatie tussen burgers in de wijk om onveilige situaties vroegtijdig te signaleren en op te lossen, maar wel via privacyvriendelijke communicatiemiddelen.
- Terughoudendheid bij het inzetten van cameratoezicht. Het plaatsen van camera's doen we alleen tijdelijk, doelgericht en proportioneel. Camera's met gezichtsherkenningstechnologie passen vanwege het belang van onze privacy niet in onze stad.
- Een nette openbare ruimte. Dit is belangrijk voor het veiligheidsgevoel. Bij overlast reageert de gemeente snel en geeft ze goede voorlichting over de verantwoordelijkheid van bewoners om de veiligheid in de buurt te vergroten. Met de BuitenBeter app kunnen Delftenaren met hun smartphone eenvoudig en snel problemen die ze buiten tegenkomen doorgeven.
- Meer ondersteuning en hulp bij aangiftes van antihomoseksueel geweld. D66 geeft volop steun voor het initiatief "Roze in Blauw" van de politie.
- Het doorbreken van taboes bij zedenmisdriven en sekswork, zodat slachtoffers zich vrij voelen en terecht kunnen bij de politie.
- De jaarwisseling als feest voor iedereen in Delft, ook voor hulpverleners. D66 is voor een verbod op vuurpijlen en knalvuurwerk. Als het daarmee niet lukt om de veiligheid voor mensen en dieren tijdens de jaarwisseling te verbeteren zijn extra maatregelen nodig.

Pak ondermijnende criminaliteit aan

D66 staat pal voor een vrij en open Delft, waar ondermijnende criminaliteit geen plek heeft. Criminelen verdienen illegaal hun geld en de schimmige praktijken leveren overlast op. Ondermijnende criminaliteit is een groeiend probleem, daarom stelt D66 voor om:

- Voorbij de nauwe focus criminelen op te sporen en aan te pakken. Ook is het belangrijk in te zetten op maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen ondermijnende criminaliteit. Zo wordt niet alleen op korte, maar ook op lange termijn criminelen de pas afgesneden.
- De gemeente toegankelijk te maken met medewerkers die zich speciaal richten op meldingen van ondermijnende criminaliteit. Burgers kunnen hier terecht als zij hiervan vermoedens hebben in hun wijk. Zo versterken we de informatiepositie, die essentieel is om criminelen voor te zijn.
- Samen te werken met wijkagenten, op die manier houden we zicht op ondermijning. Daarnaast ligt een belangrijke taak bij het onderwijs: het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaters en het volgen van jongeren die van het rechte pad af dreigen te raken.

Radicalisering gaan we samen tegen

Radicalisering en extremisme in diverse vormen zetten een vrije samenleving onder druk. Al is het slechts een kleine groep die radicaliseert, het kan de vrijheid van Delftse burgers op het spel zetten. Daarom wil D66:

- Een krachtige gemeente die zicht heeft op (potentiële) radicalisering - en die vervolgens hard optreedt om onze samenleving te beschermen.
- In gesprek met bewoners in wijken, maatschappelijke organisaties, scholen en wijkagenten. Een nauwe focus op strenger straffen en aanpakken van het individu werkt niet alleen: radicalisering gebeurt vaak in groepen. Zo willen we extremisme voorkomen, signaleren en aanpakken.

Een effectiever drugsbeleid

D66 wil de gezondheidsrisico's van drugs minimaliseren, criminelen de pas afsnijden en de veiligheid van de samenleving voorop stellen. D66 wil af van de situatie dat de productie en toelevering van hennep aan coffeeshops illegaal is, terwijl de overheid de verkoop gedooft. De teelt van wiet mag geen inkomstenbron zijn voor ondermijnende criminelen.

- Daarom wil D66 dat de Delftse coffeeshops legaal kunnen inkopen, leveren en verkopen, waarbij de softdrugs op kwaliteit is getest. Mensen in een coffeeshop moeten weten wat ze roken. Dit heet een gesloten coffeshopketen, dat is een realistisch coffeshopbeleid. Voorlichting, preventie en testbeleid van drugs maakt hier onderdeel van uit.

Gezonde gemeentefinanciën als fundament

De gemeente Delft heeft een jaarlijkse begroting van 390 miljoen Euro. Gemeenschapsgeld waar we verantwoord mee om moeten gaan. Vanuit het gemeentebestuur heeft D66 de afgelopen jaren zorg gedragen voor sluitende begrotingen met evenwichtig en behoedzaam financieel beleid. D66 heeft verantwoordelijkheid gedragen voor scherpe en moeilijke keuzes om een stabiele basis te creëren. De corona crisis heeft veel geëist van de Delftse inwoners, de economie en de gemeentelijke financiën. D66 hecht niet alleen aan economisch herstel, maar ook aan een goed bestuur met gezonde gemeentefinanciën als fundament.

Duurzaam omgaan met geld

De meeste inkomsten van Delft komen via het Gemeentefonds vanuit het Rijk. Delft krijgt te weinig geld voor alle extra taken. Dat zet de lokale democratie onder druk: er is onvoldoende geld om lokale voorzieningen te ondersteunen, die we in Delft juist zo belangrijk vinden. Daarom wil D66:

- Meer geld voor het gemeentefonds en erkenning van Delft als centrumgemeente. Wij willen werken aan het mobiliseren van een grotere financiële bijdrage vanuit het rijk die recht doet aan de rol van Delft voor haar omgeving en haar inwoners.
- Een duurzame en realistische begroting. De gemeente mag op lange termijn niet meer uitgeven dan binnenkomt en de tekorten niet structureel aanvullen vanuit de gemeentelijke reserves.
- Niet zomaar naar een lastenverhoging grijpen om de begroting te sluiten. De woonlasten (OZB, riool- en afvalstoffenheffing) stijgen met maximaal CPI en gaan in de toekomst idealiter omlaag, wanneer dat verantwoord kan. Delft is immers al een van de gemeenten met de hoogste lasten.
- Wanneer het college of de raad een voorstel doet om extra geld uit te geven, moet in het voorstel aangegeven staan hoe we dat in de begroting opvangen en betalen. D66 zal dat zelf bij voorstellen ook doen.
- Bij tekorten op de begroting ziet D66 nog maar weinig mogelijkheden om taken efficiënter en goedkoper uit te voeren. Bij eventuele bezuinigingen ontzien we gemeentelijke kerntaken en betrekken we inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties ter ondersteuning.
- Betalingen aan de gemeente moeten kostendekkend en transparant zijn. Ook wil D66 dat de leges van bijvoorbeeld bouwvergunningen of trouwen in verhouding staan tot de daadwerkelijke kosten als stimulans voor de gemeente om efficiënt te functioneren en de kosten voor inwoners te beperken.
- D66 werkt vanuit een kostenbewuste houding waarbij we zorgen dat de risico's die de gemeente loopt realistisch in kaart zijn gebracht. In jaarrekening en begroting staat de beoordeling van de noodzakelijke omvang van de algemene middelen op basis van een actuele risico inventarisatie en

risicoweging. Alleen voor concrete en duidelijke doelstellingen wil D66 dat de gemeente tijdelijke bestemmingsreserves instelt.

- Bij de aan- en verkoop van grond in Delft lopen we geen onnodige risico's en raken grondprijzen zo min mogelijk de gemeentelijke begroting. Voor grote projecten sturen we op de risico's door deze frequent in kaart te brengen.

Transparante financiën

D66 staat voor goede besteding van belastinggeld en een goede controle op de uitgaven door de gemeenteraad. De afgelopen jaren heeft Delft vanwege de crisis en door de extra zorgtaken met onvoldoende middelen vanuit het Rijk fors moeten bezuinigen. Uitgangspunt van D66 is hierbij altijd geweest: bezuinigen met visie op de effecten en geen schuld doorschuiven naar onze kinderen en kleinkinderen. De begroting moet op de toekomst gericht zijn. Tegelijkertijd laat niet alles in de stad zich sturen met geld: een goed bestuur, maar ook de kracht en de energie van onze Delftse bedrijven en inwoners kunnen het verschil maken.

- Zowel de raad als de inwoners moeten eenvoudig online kunnen vinden waar de gemeente Delft geld aan uitgeeft en wat het effect daarvan is. Zo kunnen we bewoners ook in de gelegenheid stellen zelf mee te beslissen over bestedingen in hun eigen omgeving.
- Begrotingen met meetbare objectieve doelen (SMART) opstellen. Zo kan de gemeenteraad controleren of het geld goed besteed is.
- Delft verstrekt gemeentelijke subsidies aan inwoners, verenigingen en stichtingen voor een duwtje in de rug op basis van hun prestaties. Met stimuleringsubsidies geven we steun aan startende initiatieven. Met een subsidieregister wordt duidelijk wie welke subsidie krijgt en voor welk beleidsdoel, zodat de raad het bereikte effect periodiek kan evalueren.
- Ook voor gemeentelijke samenwerkingsverbanden moet de verantwoording van de bestedingen en de hoogte en verdeling van de risico's transparant, tijdig en volledig zijn.
- D66 wil de uitgaven voor wettelijke taken zoals bijstandsuitkeringen, beschermd wonen of maatschappelijke opvang zoveel mogelijk vanuit de Rijksbijdrage betalen. De gemeente maakt inzichtelijk waar dat niet kan. Zo kan de gemeente Delft de raad, de inwoners en het rijk duidelijk maken waarom de stad onvoldoende middelen ontvangt.
- De Delftse democratie moet zélf besluiten kunnen blijven nemen, zonder verscherpt toezicht vanuit de Provincie. Zo blijft de budgetbevoegdheid bij de gemeenteraad.

Ruimte voor investeringen

D66 richt zich op de groei van Delft. Daarom wil D66 investeren in de kwaliteit van de woon-, werk- en leefomgeving voor Delftenaren. Dit vergt scherpe keuzes, daarom willen wij:

- Investeren in de versterking van de economie, ruimte voor de maakindustrie, (taal)onderwijs, het onderhoud van de openbare ruimte, de wijk, de energietransitie, circulaire economie, en de intensivering van beweging en sport. Dankzij de Eneco-gelden in de algemene reserves kunnen we investeren in de toekomst.
- Eigenaren en gebruikers van vastgoed mee laten betalen aan ruimtelijke ontwikkeling en investeringen, wanneer zij daarvan profiteren. Toekomstige investering brengen we daartoe goed in beeld.